

Ф.Ж. Көбеева, Л.Б. Сейдуанова, А.М. Төлегенова, С.Б. Жорбек

Көбеева Фәриза Жанғалиқызы, <https://orcid.org/0000-0002-6960-9530>, «Медициналық-профилактикалық іс» білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты, КеАҚ «С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті», Алматы қ., Қазақстан Республикасы.

Сейдуанова Лаура Бейсбековна, <https://orcid.org/0000-0003-0205-2421>, PhD, «Менеджмент және денсаулық сақтау саясаты» кафедрасының доценті, КеАҚ «С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті», Алматы қ., Қазақстан Республикасы.

Төлегенова Айдана Мирамбекқызы, <https://orcid.org/0000-0003-0523-2671>, MSc, «Менеджмент және денсаулық сақтау саясаты» кафедрасының ассистенті, КеАҚ «С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті», Алматы қ., Қазақстан Республикасы.

Жорбек Сая Бауыржанқызы, <https://orcid.org/0000-0001-5327-234X>, MSc, «Менеджмент және денсаулық сақтау саясаты» кафедрасының ассистенті, КеАҚ «С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті», Алматы қ., Қазақстан Республикасы.

ЖОЛ-ПАТРУЛЬДІК ҚЫЗМЕТІ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНІҢ ЕҢБЕК ПРОЦЕСІНІҢ ҚАУЫРТТЫЛЫҒЫ МЕН АУЫРЛЫҒЫН БАҒАЛАУ

Түйін. Жұмыста Алматы қ. жол патрульдік қызметі қызметкерлерінің еңбек процесінің қауырттылығы мен ауырлығын зерттеу нәтижелері ұсынылған. Хронометраждық зерттеулердің деректері бойынша Алматы қ. жол патрульдік қызметі қызметкерлерінің еңбегі сенсорлық, эмоционалдық жүктемелермен сипатталатыны анықталды. Қызмет өткеру жағдайында кенеттен туындауы мүмкін (жол апатына дейінгі және жол апаты жағдайлары) және төтенше сипаттағы (қызметкерлер мен жол қозғалысына қатысушылардың өмірі мен денсаулығы үшін қауіпті туындауы) күрделі жағдайларда жеке дара басшылық талап етілуі мүмкін. Еңбек процесінің ауырлығы бойынша жол патрульдік қызметі қызметкерлерінің еңбегі «ауыр», екінші дәрежелі (3.2 – сынып); еңбек процесінің қауырттылығы бойынша еңбек жағдайлары - үшінші дәрежелі «зиянды» - 3.3-сынып санатына жатқызылған.

Түйінді сөздер: жол патрульдік қызметінің қызметкері, еңбек процесі, жүйке-эмоционалдық жай-күйі, зияткерлік жүктемелер, сенсорлық жүктемелер.

Ф.Ж. Көбеева, Л.Б. Сейдуанова, А.М. Төлегенова, С.Б. Жорбек

Көбеева Фәриза Жанғалиқызы, <https://orcid.org/0000-0002-6960-9530>, магистрант 2 года обучения по образовательной программе «Медико-профилактическое дело», НАО «Казахский национальный медицинский университет имени С. Д. Асфендиярова», г. Алматы, Республика Казахстан.

Сейдуанова Лаура Бейсбековна, <https://orcid.org/0000-0003-0205-2421>, PhD, доцент кафедры «Политика и менеджмент здравоохранения», НАО «Казахский национальный медицинский университет имени С. Д. Асфендиярова», г. Алматы, Республика Казахстан.

Төлегенова Айдана Мирамбекқызы, <https://orcid.org/0000-0003-0523-2671>, MSc, ассистент кафедры политики и менеджмента здравоохранения НАО «Казахский национальный медицинский университет имени С. Д. Асфендиярова», г. Алматы, Республика Казахстан.

Жорбек Сая Бауыржанқызы, <https://orcid.org/0000-0001-5327-234X>, MSc, ассистент кафедры политики и менеджмента здравоохранения НАО «Казахский национальный медицинский университет имени С. Д. Асфендиярова», г. Алматы, Республика Казахстан.

ОЦЕНКА НАПРЯЖЕННОСТИ И ТЯЖЕСТИ ТРУДОВОГО ПРОЦЕССА СОТРУДНИКОВ ДОРОЖНО-ПАТРУЛЬНОЙ СЛУЖБЫ

Резюме. В работе представлены результаты исследования напряженности и тяжести трудового процесса у работников дорожной патрульной службы г.Алматы. По данным хронометражных исследований установлено, что труд работников дорожной патрульной службы г.Алматы характеризуется сенсорными, эмоциональными нагрузками. В условиях несения службы может потребоваться единоличное руководство в сложных ситуациях, которые могут возникнуть внезапно (предаварийные или аварийные ситуации на дорогах) и имеют чрезвычайный характер (возникновение опасности для жизни и здоровья сотрудников и участников дорожного движения). По тяжести трудового процесса труд сотрудников дорожно-патрульной службы отнесен к категории «тяжелого», второй степени (класс 3.2); по напряженности трудового процесса условия труда – «вредные» третьей степени - класс 3.3.

Ключевые слова: работник дорожной патрульной службы, трудовой процесс, нервно-эмоциональное состояние, интеллектуальные нагрузки, сенсорные нагрузки.

F. Kobeeva, L. Seiduanova, A. Tolegenova, S. Zhorabek

Kobeeva Fariza, <https://orcid.org/0000-0002-6960-9530>, master's student of 2 years of study in the educational program "Preventive medicine", Asfendiyarov Kazakh National Medical University, Almaty, Kazakhstan

Seiduanova Laura, <https://orcid.org/0000-0003-0205-2421>, PhD, Associate Professor at the Department " Health Policy and Management ", Asfendiyarov Kazakh National Medical University, Almaty, Kazakhstan

Toleganova Aidana, <https://orcid.org/0000-0003-0523-2671>, MSc, assistant at the Department " Health Policy and Management ", Asfendiyarov Kazakh National Medical University, Almaty, Kazakhstan

Zhorabek Saya, <https://orcid.org/0000-0001-5327-234X>, MSc, assistant at the Department " Health Policy and Management ", Asfendiyarov Kazakh National Medical University, Almaty, Kazakhstan

ASSESSMENT OF THE INTENSITY AND SEVERITY OF THE LABOR PROCESS OF EMPLOYEES OF THE ROAD PATROL SERVICE

Resume. The paper presents the results of the study of tension and severity of the labor process in employees of the road patrol service of Almaty. According to timing studies, it was found that the work of employees of the road patrol service in Almaty is characterized by sensory, emotional stress. Duty conditions may require sole management in complex situations that may arise suddenly (pre-accident or emergency situations on the roads) and have an emergency nature (the emergence of danger to the life and health of employees and road users). According to the severity of the work process, the work of traffic police officers is classified as "heavy", second degree (class 3.2); by the severity of the work process, working conditions are "harmful" third degree - class 3.3.
Keywords: traffic police officer, labor process, nervous-emotional state, intellectual stress, sensory stress

Кіріспе

«Жұмыстағы стресс» мәселесі зерттеушілердің назарын көбірек аударады, өйткені бұл көбінесе аурудың пайда болу және өнімділіктің төмендеу себептерінің бірі болып табылады. Өндірістік факторлардың стресстік жағдайдың дамуына әсерін зерттеу және оның алдын-алу шараларын әзірлеу еңбек медицинасының өзекті ғылыми бағыттарына [1].

Жұмыс процесінде нейро-эмоционалды стресстің жоғарылауы өндірістік стресстің қалыптасуы деп санауға болатын дененің функционалды күйінің кернеуін және жиі асқынуын тудырады [2,3,4].

Дүние жүзілік денсаулық сақтау ұйымының (ДДҰ) Еуропадағы Еуропалық аймақтық бюросы ұсынған мәліметтерге сәйкес, барлық аурулардың 3-4%-ы жұмыспен байланысты стресс болып табылады [5], ал ДДҰ-ның 2014 жылғы ақпараттық бюллетеніне сәйкес, жұмыс істейтін халық денсаулығы бұзылуының барлық проблемаларының шамамен 18%-ы стресс, депрессия және мазасыздыққа байланысты. ДДҰ-ның 2015 жылғы деректері бойынша өндірістік орта мен еңбек процесі факторларының кешені әсерінің нәтижесінде депрессия инфекциялық емес аурулардың жаһандық ауыртпалығының 8%-ын құрайды [6].

«Эмоционалды күйзеліс синдромы» терминіне елу жыл бұрын (1974 жылы) американдық психиатр Х.Дж. Фрейденберг Г. Нортонмен бірге түсінік берді және оны «адамның эмоционалды, танымдық және физикалық энергиясын біртіндеп жоғалту үдерісі, эмоционалды және психикалық сарқылу, жиі физикалық шаршау, бөлектену және орындалған жұмысқа қанағаттанудың болмауы» деп анықтады. [7]. Бұл анықтама бүгінгі күнге дейін өзекті.

Автоинспекторлардың кәсіби қызметі үлкен әлеуметтік мәнге ие, өйткені ол жол қозғалысы ережелерін сақтамау салдарынан болатын ауыр зардаптардың алдын алуға бағытталған. Автоинспекторлардың жұмысының ерекшелігі кез-келген жағдайда және қысқа мерзімде лауазымдық міндеттерін жоғары деңгейде орындау қажеттілігімен байланысты, жолдағы жағдайға үнемі назар аударуды, үнемі көру және есту қабілетін бақылауды қажет етеді. Жүйке-эмоционалды стресстің көздері – жүргізушілермен қақтығыстар, қылмыскерлер ізіне түсу және өмірге байланысты қауіп. Жол патрульдік

қызметі (ЖПҚ) қызметкерлерінің қызмет ету ерекшеліктеріне сонымен қатар өз өміріне қауіп төндіретін және басқалардың өміріне қауіп төндіретін жағдайларда атыс қаруын қолдануды белгілейтін биліктің болуы жатады, бұл моральдық тұрақтылықты қажет ететін психологиялық жүктеме факторы болып табылады [8-10]. Автоинспекторлардың тиімді жұмысы олардың біліктілігіне ғана емес, сондай-ақ еңбек қауырттылығы, сондай-ақ шу, дiрiл, қолайсыз микроклимат, химиялық заттардың әсері сияқты факторлар әсер етуі мүмкін денсаулық жағдайына да байланысты, олар психикалық жүктемелердің теріс әсерін күшейтеді және стресс факторлары ретінде әрекет етеді [11, 12].

Д. В. Морозовтың (2007) мәліметтері бойынша, еңбек процесінің маңызды факторлары эмоционалды, сенсорлық және зияткерлік жүктемелердің жоғарылауы болып табылады [13]. Алайда, Алматы қ. жол патрульдік қызметі қызметкерлерінің кәсіби күйзелісін дамытуды зерттеуге арналған ғылыми зерттеулер іс жүзінде жоқ.

Зерттеу мақсаты Алматы қ. жол патрульдік қызметі қызметкерлерінің еңбек процесінің қауырттылығы мен ауырлығына гигиеналық бағалау және еңбек жағдайларын субъективті бағалау болып табылады.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Зерттеудің нысаны: Алматы қаласындағы жол-патрульдік қызметкерлері. Оның зерттеу құрамында 120 адам, екі топтан тұрады: 1 - ші негізгі топ (ЖПҚ қызметкерлері) 74 (61,7%) адамды құрады; 2-ші бақылау тобы – 46 (38,3%) адам. Ақпараттандырылған келісім алғаннан кейін (келісім Дүниежүзілік Медициналық Қауымдастықтың Хельсинки Декларациясының қағидаларына сәйкес) олар зерттеуге қатысты. Жұмыс өтіліне байланысты негізгі топ: 0-5 жылға-16 адамға; 5-10 жылға-21 адамға; 10-15 жылға - 19 адамға; 15 жылдан жоғары -18 адамға бөлінді, ал жасына байланысты : 20-30 жылға-18 адамға; 30-40 жылға-26 адамға; 40-50 жылға-19 адамға; 50 жылдан жоғары-11 адамға бөлінді. Жас және еңбек өтілінің көрсеткіштері бойынша елеулі сыйнайы айырмашылықтар ($p>0.05$) анықталған жоқ: 1 – топ - орташа жас $37,1\pm 2,8$ жасты құрады; орташа еңбек өтілі $16,8\pm 2,2$ жасты құрады; бақылау тобы- $34,9\pm 2,4$ жасты; еңбек өтілі- $14,4\pm 2,3$ жасты құрады.

Хронометраждық зерттеу деректері бойынша еңбек қызметінің қауырттылығы және оның құрылымына бағалау жүргізілді. Қолайсыз нейро-эмоционалды жағдайлардың (шамадан тыс) пайда болуына алғышарттар жасайтын факторлар (ынталандыру, қоздырғыш) кешені ескерілді. Р 2.2.2006-05 «Жұмыс ортасы мен еңбек процесінің факторларын гигиеналық бағалау. Еңбек жағдайларының өлшемдері мен сыныбы» басшылығына сәйкес жол патрульдік қызметі қызметкерлерінің еңбек процесінің

ауырлығы мен қауырттылығы көрсеткіштері зерделенді [14].

Жол-патрульдік қызметкерлері денсаулығына баға беру үшін әлеуметтік-гигиеналық сауалнама дайындалды. Сауалнаманың көмегімен, денсаулық жағдайына еңбек және әлеуметтік факторлардың әсеріне субъективтік баға берілді.

Нәтижелер және оларды талқылау

Зияткерлік жүктемелер бойынша еңбек процесінің қауырттылығы көрсеткіштері талданды (кесте 1).

Кесте 1 – Жол полициясы қызметкерлері еңбек процесінің қауырттылығын бағалау көрсеткіштері

№	Еңбек процесінің қауырттылық көрсеткіштері	Шиеленіс бойынша еңбек класы
1	Зияткерлік жүктемелер:	
	1.1 Жұмыстың мазмұны	3.1
	1.2 Ақпаратты қабылдау және оларды бағалау	3.1
	1.3 Тапсырманың күрделілік дәрежесі	3.2
	1.4 Орындалатын жұмыстың сипаты	3.1
2	Сенсорлық жүктемелер:	
	2.1 Шоғырланған бақылаудың ұзақтығы	2
	2.2 Сигналдардың тығыздығы (жарық, дыбыс) сағатына орта есеппен	2
	2.3 Бір мезгілде бақылау объектілерінің саны	3.1
	2.4 Көру анализаторына жүктеме	3.1
	2.5 Оптикалық аспаптармен жұмыс	2
	2.6 Жеке электрондық есептеу машинасы (ЖЭЕМ) экрандарын бақылау	3.1
	2.7 Есту аппаратына жүктеме	3.1
	2.8 Дауыс аппаратына жүктеме	2
3	Эмоционалды жүктемелер:	
	3.1 Жауапкершілік дәрежесі, қатенің маңыздылығы	3.1
	3.2 Өз өмірі үшін тәуекел дәрежесі	3.2
	3.3 Басқа адамдардың қауіпсіздігі үшін тәуекел дәрежесі	3.1
	3.4 Жанжал жағдайларының саны	3.2
4	Жүктемелердің монотондылығы:	
	4.1 Операциядағы элементтер саны	2
	4.2 Операцияның ұзақтығы секундпен	2
	4.3 Белсенді әрекет уақыты	2
	4.4 Өндірістік жағдайдың бірқалыптылығы	2
5	Жұмыс тәртібі:	
	5.1 Жұмыстың нақты ұзақтығы	2
	5.2 Жұмыс ауысымы	2
	5.3 Регламенттелген үзілістердің болуы	2
	Еңбек қауырттылығын жалпы бағалау	3.3

«Жұмыс мазмұны» бөлімін талдау көрсеткендей, жол полициясының қызметкерлері өздерінің еңбек қызметі барысында ойлауды қажет етпейтін мәселелерді шешеді, жұмыстың мақсаты айқын, көптеген міндеттер лауазымдық міндеттерге сәйкес орындалады, тапсырмада, кейбір жағдайларды қоспағанда, бірнеше ішкі тапсырмалар болуы мүмкін. Жұмыс барысында шешім қабылдау белгілі алгоритм (хаттама, нұсқаулық) бойынша қажетті және жеткілікті ақпарат негізінде жүзеге асырылады, осы көрсеткіш бойынша еңбек 3.1 деп бағаланады.

Жұмыс барысында жол полициясы қызметкерлері толық емес немесе жеткіліксіз ақпарат жағдайында шешім қабылдауға мәжбүр, сондықтан олардың «жұмыс мазмұны» көрсеткіші бойынша жұмысы 3.1 ретінде қарастырылады.

Көрсеткіш бойынша: «1.2. Ақпаратты қабылдау және оларды бағалау». Еңбек қызметі барлық параметрлерді кейіннен жан-жақты бағалай отырып, ақпаратты қабылдауды, ақыл-ойды, яғни

орындаушының ақыл-ой қабілеттерін міндетті түрде қолдана отырып ойлау негізінде шешуді талап етеді, тиісінше мұндай еңбек қауырттылығы бойынша 3.1-сыныпқа жатады.

«1.3 тапсырманың күрделілік дәрежесі» көрсеткіші бойынша. Міндетті элемент ЖПҚ қызметкерлерінің тапсырманы орындауын бақылау болып табылады, сондықтан мұндай жұмыс 3.1 сыныбына жатады.

«1.4 орындалатын жұмыстың сипаты» көрсеткіші бойынша. Жұмыс уақыт тапшылығы жағдайында орындалады (3.1 сынып). Бұл ретте жұмыстың соңғы нәтижесі үшін жоғары жауапкершілік байқалады.

Сенсорлық жүктемелерді талдау еңбек процесінің қауырттылық көрсеткіштері бойынша - 2.3, 2.4 және 2.6, 2.7-тармақтар бойынша (кесте 1) еңбек 3.1 зиянды сыныпқа жататынын көрсетті.

«Эмоционалды жүктемелер» бөлімі бойынша алынған нәтижелерді талдау ЖПҚ қызметкері жүзеге асырылатын қызметтің күрделілігінің әртүрлі деңгейлерінде өз еңбегінің нәтижесіне әсер етуі

мүмкін екенін көрсетті. Жол полициясы қызметкерінің қате әрекеттері эмоционалдық стресстің жоғарылауымен қосымша күш-жігерге әкеледі, бұл зерттеуге қатысқан адамдарда кездесті. ЖПҚ қызметкерлерінің еңбегі кернеу көрсеткіштері бойынша: 3.1 және 3.3-тармақтар бойынша 3.1-зиянды сыныпқа жатады, ал 3.2 және 3.4-тармақтар бойынша - 3.2 зиянды сыныбына жатады.

Бөлімдердің көрсеткіштері бойынша: «4. Жүктемелердің біркелкілігі» және «5. Жұмыс режимі» еңбек рұқсат етілген 2 сыныпқа жатады.

Осылайша, біздің зерттеулеріміздің деректері ЖПҚ қызметкерлерінің жұмысы сенсорлық жүктемелермен сипатталатындығын көрсетеді, өйткені фокустың ұзақтығы 72% -ға дейін, сигналдардың орташа тығыздығы сағатына 1630 құрайды. Қызмет көрсету кезінде олар эмоционалды күйзеліске ұшырайды, өз қызметінің нәтижесі үшін жауапкершіліктің жоғары деңгейіне ие қателік болған жағдайда қызметкердің ғана емес, басқа адамдардың да өміріне қауіп төнуі мүмкін. Қызмет көрсету кезінде жол қозғалысына қатысушылармен қақтығыс жағдайлары жиі туындайды, бір ауысымда орта есеппен 10-12. Күнделікті қызметте ЖПҚ қызметкерлері лауазымдық міндеттерін бірқатар нұсқаулықтар (бұйрықтар, нұсқаулар, өкімдер және т.б.) бойынша жүзеге асырады, сонымен бірге қызмет өткеру жағдайында кенеттен туындауы мүмкін (жолдардағы апатқа дейінгі немесе апаттық жағдайлар) және төтенше сипаттағы (қызметкерлер мен жол қозғалысына қатысушылардың өмірі мен денсаулығы үшін қауіптің туындауы) күрделі жағдайларда жеке дара басшылық талап етілуі мүмкін.

Еңбек процесінің қауырттылығын бағалаудың келтірілген нәтижелері ЖПҚ қызметкерлерінің сауалнамалық деректерімен сәйкес келетінін атап өткен жөн. «Еңбек жағдайларын қалай бағалайсыз?» деген сұраққа ЖПҚ қызметкерлерінің 46,2% -ы жұмыс орнында қауіп пен қауырттылықтың бар екенін көрсетті.

«Жұмыста шаршағаныңызды қалай бағалайсыз?» деген сауалнама сұрағына ЖПҚ қызметкерлерінің 82,7%-ы шаршау дәрежесін жоғары (26,9%) және орташа (55,8%) деп бағалайды, бақылаумен салыстырғанда нақты айырмашылық анықталды ($P < 0,05$).

«Жұмысты орындау кезінде шаршау неден көрінеді?» сұрағына 38,5%-ы бас ауруы, әлсіздік және бас айналу деп көрсетсе, 21,1% - жүйке, тітіркену, 17,4% - шаршау, ұйқышылдық, көрсетілген белгілер бақылаумен салыстырғанда едәуір жоғары ($p < 0,05$) екенін көрсетті.

«Сіздің денсаулығыңызға әсер ететін факторлардың үлесін көрсетіңіз?» сұрағына ЖПҚ қызметкерлерінің 78,9%-ы олардың денсаулық жағдайына еңбек қызметінің факторлары мен өмір сүру жағдайлары көбірек әсер ететінін респонденттердің 7,8%-ы зиянды әдеттердің (темеки шегу, алкогольді тұтыну) әсерін, 5,7% - экологиялық факторлардың ерекшеліктеріне, 5,7% - адамның дені сау болуға ұмтылысына, 1,9% - биологиялық тұқым қуалаушылық факторларын атап өтті.

ЖПҚ қызметкерлерінің 55,8%-ы үшін жұмыс қабілеттілігін қалпына келтіру үшін 24 сағатқа дейін уақыт қажет болды, бұл бақылау тобындағы адамдарға қарағанда едәуір жоғары ($p < 0,05$).

«Созылмалы аурулардың бар-жоғын көрсетіңіз» деген сұраққа жауаптарды талдау кезінде ЖПҚ қызметкерлері нейроциркуляторлық дистония (НЦД) (17,4%), созылмалы гастрит (15,6%), созылмалы бронхит (13,5%) сияқты ауруларды жиі атап өткендігі анықталды. Бақылау тобында омыртқа патологиясының болуы жиі байқалды (14,0%) және 8,7% бірдей көз аурулары, НЦД және созылмалы гастритті атап өтті.

ЖПҚ қызметкерлерінің ауырлық көрсеткіштерін зерттеу жылжымалы керек - жарақтың салмағы (радиостанция 0,5 кг, жарық шағылыстырғыш таяқ, табельдік қару – Макаровтың тапаншасы 0,81 кг) 2 кг, қызмет өткеру кезінде Калашников автоматымен (АКС-74У) және бронезильтпен (КОРА - 1м) - 11 кг-ға дейін екенін көрсетті. Бұл кәсіптің адамдарына айтарлықтай жалпы физикалық жүктемелер тән, бұл қызметкердің жол бойымен ауысымына сәйкес 3-8 км жүруімен түсіндіріледі, яғни жүргізушінің тоқтау туралы сигнал беруге реакция уақыты және сәйкесінше көлік құралының тежегіш жолының ұзындығы. ЖПҚ қызметкерлеріне физикалық динамикалық жүктеме орта есеппен 46200 кг құрады. Осылайша, ауырлық көрсеткіштері бойынша ЖПҚ қызметкерлерінің еңбегі екінші дәрежелі «ауыр» санатына жатқызылған (3.2-сынып).

Қорытынды:

1) Алынған деректер негізінде Р 2.2.2006-05 «Жұмыс ортасы мен еңбек процесінің факторларын гигиеналық бағалау бойынша нұсқаулық. Еңбек жағдайларының өлшемдері мен сыныптамасы» нұсқаулығына сәйкес еңбек жағдайына бағалау жүргізілді: еңбек процесінің ауырлығы бойынша ЖПҚ қызметкерлерінің еңбегі «ауыр», екінші дәрежелі (3.2-сынып) санатына жатқызылды; еңбек процесінің қауырттылығы бойынша еңбек жағдайлары үшінші дәрежелі «зиянды сыныпқа» (3.3-сынып) жатқызылды.

2) Жол патрульдік қызметінің қызметкерлері жол учаскелерін патрульдеудегі жұмысты орындау кезінде әртүрлі дәрежедегі психо-эмоционалды кәсіби күйзелісті бастан кешіреді, бұл жол полициясының қызметкерлерінде өндірістік негізделген соматикалық аурулардың даму қаупін арттырады.

Authors' Contributions. All authors participated equally in the writing of this article.

No conflicts of interest have been declared.

This material has not been previously submitted for publication in other publications and is not under consideration by other publishers.

There was no third-party funding or medical representation in the conduct of this work.

Funding - no funding was provided.

Авторлардың үлесі. Барлық авторлар осы мақаланы жазуға тең дәрежеде қатысты.

Мүдделер қақтығысы - мәлімделген жоқ.

Бұл материал басқа басылымдарда жариялау үшін бұрын мәлімделмеген және басқа басылымдардың қарауына ұсынылмаған.

Осы жұмысты жүргізу кезінде сыртқы ұйымдар мен медициналық өкілдіктердің қаржыландыруы жасалған жоқ.

Қаржыландыру жүргізілмеді.

Вклад авторов. Все авторы принимали равносильное участие при написании данной статьи.

Конфликт интересов – не заявлен.

Данный материал не был заявлен ранее, для публикации в других изданиях и не находится на рассмотрении другими издательствами.

При проведении данной работы не было финансирования сторонними организациями и медицинскими представительствами.

Финансирование – не проводилось.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Измеров Н.Ф., Профессиональная патология: национальное руководство. - М.: ГЭОТАР-Медиа; 2011. - 784 с. - ISBN 978-5-9704-1947-2.
 2 Бухтияров И.В., Рубцов М.Ю., Матюхин В.В. Профессиональный стресс в свете реализации глобального плана действий по здоровью работающих. – «Медицинские науки» - Выпуск №3, – 2016 – С. 53-55.
 3 Капустина А.В., Юшкова О.И., Матюхин В.В. Психфизиологические особенности устойчивости к стрессу при отдельных видах умственной работы. // Медицина труда и промышленная экология. - 2018. - №1. - С. 12-18. <https://doi.org/10.31089/1026-9428-2018-1-12-18>
 4 Beck D., Lenhardt U. Consideration of psychosocial factors in workplace risk assessments: findings from a company survey // International Archives of Occupational and Environmental Health. 2019. Vol. 92. № 3. P. 435-451.
 5 Водопьянова Н.Е. Синдром выгорания. Диагностика и профилактика: практическое пособие. 3-е изд., испр. и доп. - М.: Издательство Юрайт; 2017. 343 с.
 6 Депрессия Информационный бюллетень ВОЗ №369 Октябрь 2015 г. // WHO.- Geneva.- 2015 – 4 с.
 7 Князев В.Н., Ремизова К.А. Современное состояние проблемы эмоционального выгорания в психологической науке. // Вестник университета (Государственный университет управления). - 2017; 5: 181-9.
 8 Hesketh I., Tehrani N. Psychological risk management: Introduction and guidance [Электронный ресурс] //

Lancashire Constabulary. URL: <https://oscar.kilo.org.uk/app/uploads/2017/08/FINAL-Psychological-risk-management.pdf>
 9 Полякова О.Н. Стресс: причины, последствия, преодоление. - СПб: Речь, 2018. - 144 с.
 10 Borisova S.E. Psychological features of occupational activity of traffic policemen of road patrol service of State Inspectorate of Road Traffic Safety. *Psikhologicheskaya nauka i obrazovanie psyedu.ru*. 2012; (2). Available at: http://psyjournals.ru/psyedu_ru/2012/n2/53505_full.shtml. (in Russian)
 11 Schuller K. Interventions as the centrepiece of psychosocial risk assessment – why so difficult? // International Journal of Workplace Health Management. 2020. Vol. 1. № 5. P. 61-80. <https://doi.org/10.1108/IJWHM-07-2018-0098>
 12 Васильева Т.Н., Федотова И.В. Особенности влияния профессиональной деятельности на их психологический статус // *Hygiene & Sanitation (Russian Journal)*. 2019; 98(5), С. 509-514.
 13 Морозов Д.В. Актуальные вопросы состояния здоровья сотрудников дорожно-патрульной службы/ Д.В. Морозов, А.В. Каляев, Г.В. Шутко // *Медицинский вестник МВД*. – 2007. - № 5 (30). - С.7-10
 14 Heuvel S., Roozebom M., Eekhout I., Venema A. Management of psychosocial risks in European workplaces – evidence from the second European survey of enterprises on new and emerging risks, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. 441 p.

REFERENCES

1 Izmerov N.F., Professional'naya patologiya: nacional'noe rukovodstvo. - M.: GEOTAR-Media; 2011. - 784 s. - ISBN 978-5-9704-1947-2.
 2 Buhtiyarov I.V., Rubcov M.YU., Matyuhin V.V. Professional'nyj stress v svete realizacii global'nogo plana dejstvij po zdorov'yu rabotayushchih. – «Medicinskie nauki» - Vypusk №3, – 2016 – S. 53-55.
 3 Kapustina A.V., YUshkova O.I., Matyuhin V.V. Psihofiziologicheskie osobennosti ustojchivosti k stressu pri otdel'nyh vidah umstvennoj raboty. // *Medicina труда i promyshlennaya ekologiya*. - 2018. - №1. - S. 12-18. <https://doi.org/10.31089/1026-9428-2018-1-12-18>
 4 Beck D., Lenhardt U. Consideration of psychosocial factors in workplace risk assessments: findings from a company survey // International Archives of Occupational and Environmental Health. 2019. Vol. 92. № 3. P. 435-451.
 5 Vodop'yanova N.E. Sindrom vygoraniya. Diagnostika i profilaktika: prakticheskoe posobie. 3-e izd., ispr. i dop. - M.: Izdatel'stvo YURajt; 2017. 343 s.
 6 Depressiya Informacionnyj byulleten' VOZ №369 Oktyabr' 2015 g. // WHO.- Geneva.- 2015 – 4 s.
 7 Knyazev V.N., Remizova K.A. Sovremennoe sostoyanie problemy emocional'nogo vygoraniya v psihologicheskoy nauke. // *Vestnik universiteta (Gosudarstvennyj universitet upravleniya)*. - 2017; 5: 181-9.
 8 Hesketh I., Tehrani N. Psychological risk management: Introduction and guidance [Elektronnyj resurs] //

oscar.kilo.org.uk/app/uploads/2017/08/FINAL-Psychological-risk-management.pdf
 9 Polyakova O.N. Stress: prichiny, posledstviya, preodolenie. - SPb: Rech', 2018. - 144 s.
 10 Borisova S.E. Psychological features of occupational activity of traffic policemen of road patrol service of State Inspectorate of Road Traffic Safety. *Psikhologicheskaya nauka i obrazovanie psyedu.ru*. 2012; (2). Available at: http://psyjournals.ru/psyedu_ru/2012/n2/53505_full.shtml. (in Russian)
 11 Schuller K. Interventions as the centrepiece of psychosocial risk assessment – why so difficult? // International Journal of Workplace Health Management. 2020. Vol. 1. № 5. P. 61-80. <https://doi.org/10.1108/IJWHM-07-2018-0098>
 12 Vasil'eva T.N., Fedotova I.V. Osobennosti vliyaniya professional'noj deyatel'nosti na ih psihologicheskij status // *Hygiene & Sanitation (Russian Journal)*. 2019; 98(5), s. 509-514.
 13 Morozov D.V. Aktual'nye voprosy sostoyaniya zdorov'ya sotrudnikov dorozhno-patrujnoy sluzhby/ D.V. Morozov, A.V. Kalyaev, G.V. SHutko // *Medicinskij vestnik MVD*. – 2007. - № 5 (30). - S.7-10
 14 Heuvel S., Roozebom M., Eekhout I., Venema A. Management of psychosocial risks in European workplaces – evidence from the second European survey of enterprises on new and emerging risks, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. 441 p.

Байланыс ақпараты:

Көбеева Фәриза Жанғалиқызы, <https://orcid.org/0000-0002-6960-9530>, «Медициналық-профилактикалық іс» білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты, КеАҚ «С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті», Алматы қ., Қазақстан Республикасы.

Сейдуанова Лаура Бейсебековна, <https://orcid.org/0000-0003-0205-2421>, PhD, «Менеджмент және денсаулық сақтау саясаты» кафедрасының доценті, КеАҚ «С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті», Алматы қ., Қазақстан Республикасы.

Төлегенова Айдана Мирамбекқызы, <https://orcid.org/0000-0003-0523-2671>, MSc, «Менеджмент және денсаулық сақтау саясаты» кафедрасының ассистенті, КеАҚ «С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті», Алматы қ., Қазақстан Республикасы.

Жорекбек Сая Бауыржанқызы, <https://orcid.org/0000-0001-5327-234X>, MSc, «Менеджмент және денсаулық сақтау саясаты» кафедрасының ассистенті, КеАҚ «С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті», Алматы қ., Қазақстан Республикасы.

Төлегенова Айдана Мирамбекқызы - MSc, «Менеджмент және денсаулық сақтау саясаты» кафедрасының ассистенті, КеАҚ «С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті», Алматы қ., Қазақстан Республикасы.
E-mail: tolegenova.aidana@kaznmnu.kz

Контактная информация:

Төлегенова Айдана Мирамбекқызы – MSc, ассистент кафедры «Политика и менеджмент здравоохранения», НАО «Казакский национальный медицинский университет имени С. Д. Асфендиярова», г. Алматы, Республика Казахстан.
E-mail: tolegenova.aidana@kaznmnu.kz

Contact information:

Tolegenova Aidana - MSc, assistant at the Department " Health Policy and Management ", Asfendiyarov Kazakh National Medical University, Almaty, Kazakhstan
E-mail: tolegenova.aidana@kaznmnu.kz